

MUZEUL GORJULUI

S-ar cuveni să facem, ca prefață la acest volum, o prezentare a primei reviste editată de Muzeul Gorjului, dar, pentru că aceasta a apărut într-o singură fasciculă a primului număr, din anul 1896, credem că e mai bine să ne amintim istoria instituției sub egida căreia ea a văzut lumina tiparului, și, mai ales, despre ctitorul ei — omul de știință și litere, publicistul și patriotul Alexandru Ștefulescu. „Publicațiunile Muzeului județean al Gorjului“ (fasc. 1., aprilie 1896, redactor W. Rola Piekarski, Tipolito. N. D. Miloșescu, 24 × 16 cm, 32 p.) rămîne un document important, păstrat într-un singur exemplar la Biblioteca Academiei R.S.R. (cota P.I. 19063).

Înflăcăratul iubitor al meleagurilor natale, cel care inițiase prima „colecțiune istorică și arheologică a Școlii primare de băieți din Tîrgu-Jiu“, Alexandru Ștefulescu a fost inițiatorul și primul director al „Muzeului Gorjului“, instituție care s-a înființat la 16 iulie 1894.

Că Ștefulescu a fost inițiatorul „Muzeului Gorjului“ nu mai e nici o îndoială, deși după moartea lui s-au ridicat voci care-și căutau merite în acest sens. Ștefan Bobancu, fostul prim director al Gimnaziului „Tudor Vladimirescu“, dintre 1890—1894, pretindea, mult mai tîrziu, în 1931, într-o scrisoare către prim-redactorul unui ziar tîrgujian, că el a întemeiat muzeul acesta, în august 1891, cu ajutorul învățătorilor îndemnați pentru aceasta printr-o conferință pedagogică despre însemnătatea istorică și etnografică a Gorjului. Susținea, totodată, că Ștefulescu ar fi primit de la întemeietor acest muzeu în 1894, care l-ar fi sfătuit, tot atunci, pe inimosul institutor să continue dezvoltarea lui și să scrie istoria Gorjului¹). Și mai tîrziu, în 1935, Iuliu Moisil, noul director al Gimnaziului „Tudor Vladimirescu“, care l-a înlocuit pe Ștefan Bobancu, susținea într-una din tipăriturile sale memoriale²), că au fost mai mulți

1. Vezi Scrisoarea, în : „Credința“, Tîrgu-Jiu, nr. 4—5, 15—30 sept. 1931.

2. Moisil, Iuliu : Amintiri și date din trecutul gimnaziului — liceu „Tudor Vladimirescu“ din Tîrgu-Jiu, 1955, Tîrgu-Jiu, p. 3.

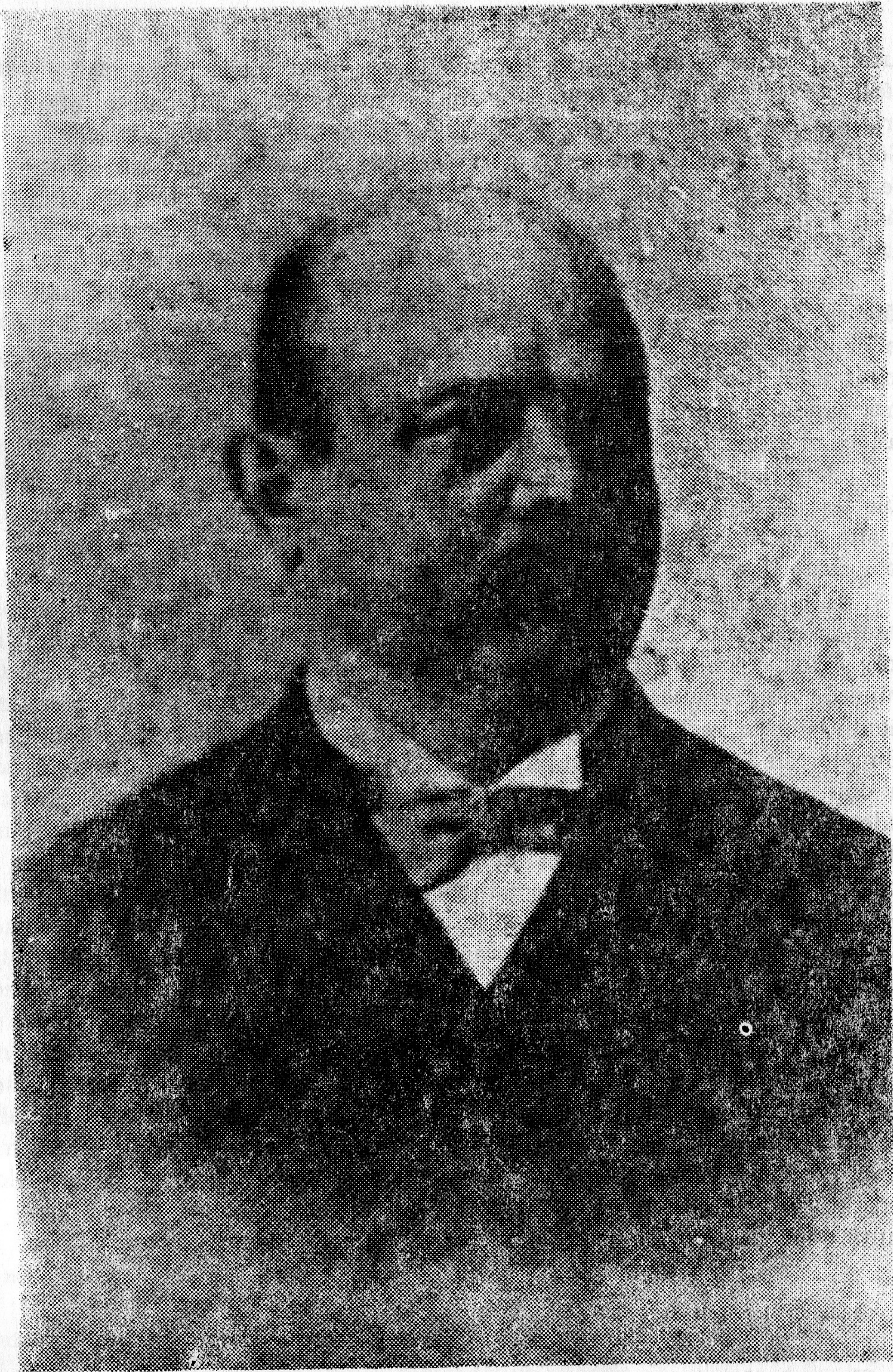
inițiatori: „Tot în primăvara anului 1894, patru din cercul cultural, (Al. Ștefulescu, Vitold Rola Piekarski, Aurel Diaconovici și subsemnatul) au pus bazele Muzeului Gorjan cu scopul de a face studii în județ, asupra istoriei, arheologiei, geografiei, artei populare, folklorului etc., adunînd din numeroasele excursii în județ, materialele necesare și depunîndu-le în muzeu (...)“.

Inițiativa nu a fost, totuși, colectivă; cei trei numiți de Moisil au aderat, însă, la propunerea lui Ștefulescu și l-au sprijinit în materializarea ei, practic la extinderea „colecțiunii“ muzeale pe care acesta o înfiripase, pînă în 1893, în cadrul Școlii primare de băieți, unde era director. Așa cum s-a apreciat recent, Muzeul Gorjului „s-a născut dintr-o colecție școlară¹⁾. Nicolae Iorga, în 1904, în timp ce Ștefulescu era în viață, aprecia că acesta este întemeietorul muzeului, al primului muzeu județean din țară; și, la o asemenea apreciere, nici Ștefan Bobancu, nici Iuliu Moisil nu au intervenit s-o corecteze. Cuvintele lui Iorga sînt edificatoare: „Stăruință vrednică de răsplată, pe care nu o va avea niciodată, a unui singur om fără timp de cercetare, fără mijloace, fără îndemnuri și ajutoare a întemeiat în capitala celui mai minunat ținut de moșneni din România, în Tîrgul de pe Jiu al Gorjului, un bogat muzeu care se îmbogățește zi de zi. Al. Ștefulescu (...) a creat **unica arhivă documentară a unui județ românesc**, bogată colecție de pergamente, hîrtii, monede și picturi vechi, cu scrisori romane și românești (...)“²⁾. Deși Ștefulescu a fost inițiatorul, în actul de fondare a muzeului, din 16 iulie 1894, descoperit în 1919 de Teodor Cîlcescu³⁾, se evidențiază numai comitetul de conducere, în care Alexandru Ștefulescu este ales director, Iuliu Moisil — secretar, Aurel Diaconovici — casier și V.R. Piekarski — custode. A fost ales și un președinte al comitetului, din rîndurile oficialităților, — desigur, pentru a avea sprijinul necesar în dotarea și menținerea acestei instituții. Documentul argumenta înființarea instituției, prin motive cognitive și patriotice, caracteristice gîndirii lui Ștefulescu, a inițiatorului muzeului, de atîtea ori exprimată și în lucrările sale: „Pentru a cunoaște de aproape mărețele urme strămoșești, pentru a trăi în mai strînsă legătură cu ele, pentru a arăta că sîntem vrednici urmași ai unor așa vestiți străbuni, și iarăși, pentru ca aceste urme să nu rămînă răzlețite și uitate pe toată fața și în toate unghiurile județului nostru — cuibul prin excelență al românismului, — care încă nu și-a dezvăluit trainicele sale bogății na-

1. Neguleasa, Dan: **Muzeul Gorjului s-a născut dintr-o colecție școlară**, în: „Gazeta Gorjului“, anul VII, nr. 1082, 7 aprilie 1974.

2. Iorga, Nicolae: **Al. Ștefulescu**, în: „Studii și documente cu privire la istoria românilor, București, 1904, vol. VI, p. 9—10.

3. Vezi: „Gorjanul“, Tîrgu-Jiu, anul XII, nr. 36—37, 25 sept. 1936, p. 2.

Mr. J. P. ...

turale, istorice și arheologice, întemeiatu-s-a acest muzeu, în care vor găsi, toți cărora le este scump neamul românesc, trecutul istoric, etnografia, flora, fauna, precum și pe cât va fi posibil, trecutul istoric al Gorjului (...). Numai răsfoind cu răbdare filele trecutului nostru istoric, ne vom putea da seama de mărirea strămoșească, de moștenirea ce ne-au lăsat și de munca ce trebuie să depunem, spre a ne arăta element civilizator, după cum s-au arătat ei, ori pe unde au pus piciorul¹⁾.

Comitetul muzeului s-a ocupat, însă de amenajarea lui corespunzătoare. Muzeul Gorjului, va preciza Iuliu Moisil, „fu așezat mai întâi în două săli mari din localul prefecturii, puse la dispoziția noastră, a comitetului, de prefectură, foarte frumos aranjate de A. Diaconovici, procurându-se și mobilierul absolut necesar. Mai târziu, muzeul fu mutat în localul vechi și apoi în cel nou al gimnaziului“²⁾.

Patrimoniul inițial al „Muzeului județean al Gorjului“ a cuprins colecția muzeală realizată de Ștefulescu la Școala primară de băieți și alte colecții rezultate din studiile sale, precum și colecțiile în formare colaboratorilor săi și ale donatorilor.

Într-un material ce s-a publicat, sub semnătura „comitetului“ fondator al muzeului, se vorbește și despre patrimoniul inițial al instituției noi : „Până acuma au promis pentru muzeu : dl. Al. Ștefulescu o colecțiune de numismatică, de arheologie romană, de chrisoave și alte documente istorice vechi, precum și colecțiunea sa de stampe și inscripțiuni adunate din bisericile județului; dl. V. Rola Piekarski, colecțiunea sa de obiecte de științele naturale, între cari vreo 1500 insecte adunate din județ; dl. Diaconovici a promis o colecțiune de minerale și petre din județ și din Banat, precum și monete romane, deosebite ale obiectelor arheologice și cărți; domnul Moisil va pune la dispoziția muzeului colecțiuni de plante, de insecte, și alte obiecte de științele naturale; domnul George P. Fărvulescu și dl. librar N.D. Miloșescu au predat deja d-lui director Ștefulescu o sumă de monete antice foarte interesante; dl. Stan-covici subprefect a donat vreo 20 chrisoave vechi și o măsea de elefant antedeluvian; dl. Matei Drăgoescu din Drăgotești și alte familii vechi boierești; dl. C. Pociovălișteanu din Bengești va dărui muzeului inscripția săpată în piatră de pe poarta de intrare în curtea casei familiei bengeștilor, precum și ornamentele de la această poartă, cum sînt : lei de peatră, coloane, capitele, care au mare valoare pentru muzeu ca material decorativ; dl. Miloșescu a dăruit întâiul sistem de mașină de tipar construită după cele de lemn, pe la începutul sutei prezente cu care d-sa a

1. Ibid., loc. cit.

2. Moisil, Iuliu; art. cit. A se vedea și : **Raportul anual al gimnaziului din Tîrgu-Jiu pe anul 1898/1899**, Tîrgu-Jiu, 1899, p. 58, și „Arhivele Olteniei“, Craiova, anul 1926, nr. 23, p. 9—19.

fondat prima tipografie în Gorj. Sperăm că și alte persoane vor urma exemplul (...)”.

Comitetul precizează că muzeul va avea „și o secțiune ornitologică” (de păsări împăiate), și „o mulțime de alte colecțiuni de artă populară (...) de exemplu, colecțiuni de instrumente muzicale, de diferite sculpturi de pe lemn, de ouă de paști cu desemnurile lor fantastice și atât de variate etc”. De asemenea, „instituțiunea creată va avea o colecțiune bogată de fotografii, de peisagii importante din punctul de vedere geografic, geologic sau istoric, de momente istorice, de biserici și de altă parte de tipuri antropologice și etnografice, de diferite tipuri de locuințe, de îmbrăcăminte țărănești etc.”¹⁾.

Știm că, la acest patrimoniu de început, „s-au adăugat alte colecționări și donațiuni făcute de diferite persoane”, după cum își va aminti secretarul comitetului de conducere al muzeului²⁾. Permanent, Ștefulescu a adus în muzeu întreaga colecție de documente ce se forma din cercetările sale, din cumpărările pe cheltuială proprie³⁾.

După zece ani, muzeul era bogat în piese care reconstituiau istoria Gorjului și puneau în evidență un județ al artei populare și al patriotismului, uimindu-l pe Nicolae Iorga. Savantul cu renume mondial prețuia, în 1904, întregul patrimoniu al muzeului, dar era interesat mai ales de documentele scrise ce le păstra : „Mulți vor prețui mai cu seamă cele dintâi pagini care dau regeste de documente vechi, pentru mine însă partea cea mai prețioasă o formează actele nouă pline de originalitatea colorată a vieții locale din acest unghi ferit de infiltrații străine: nume, amănunte zilnice, datine”⁴⁾.

De Muzeul județean al Gorjului s-au interesat, între alții, și D. Onciul, N. Densușianu, dr. E. de Martonne (Franța), C. Cichorius (Germania), N.A. Cumminys (America), J. Winifred (Anglia)⁵⁾, Ramiro Ortez (Italia), și scriitorii români. între care A. Vlahuță, C. Coșbuc, St. O. Iosif, L. Rebreanu ș.a.

Un eveniment nefericit pentru soarta muzeului s-a întâmplat în anii 1917—1918, când colecțiile sale au fost devansate de trupele inamice care au ocupat orașul Tîrgu-Jiu și localul liceului ce le adăpostea. Piese de ceramică, antică și contemporană, de mineralogie și științele naturii au fost pur și simplu aruncate în curtea școlii și devastate de soldați și alte persoane; diverse importante documente au fost atunci

1. Comunicări. Muzeul județean al Gorjului, în „Jiul”, Tîrgu-Jiu, anul I, nr. 5, 15 august 1894, p. 24.

2. Moisil, Iuliu : op. cit., loc. cit.

3. Pănoiu-Pancras, P. : Amintiri despre starea culturală din Gorjiu, în : „Revista Jiului”, Tîrgu-Jiu, anul I, nr. 11—12, 9 iunie 1921, p. 46.

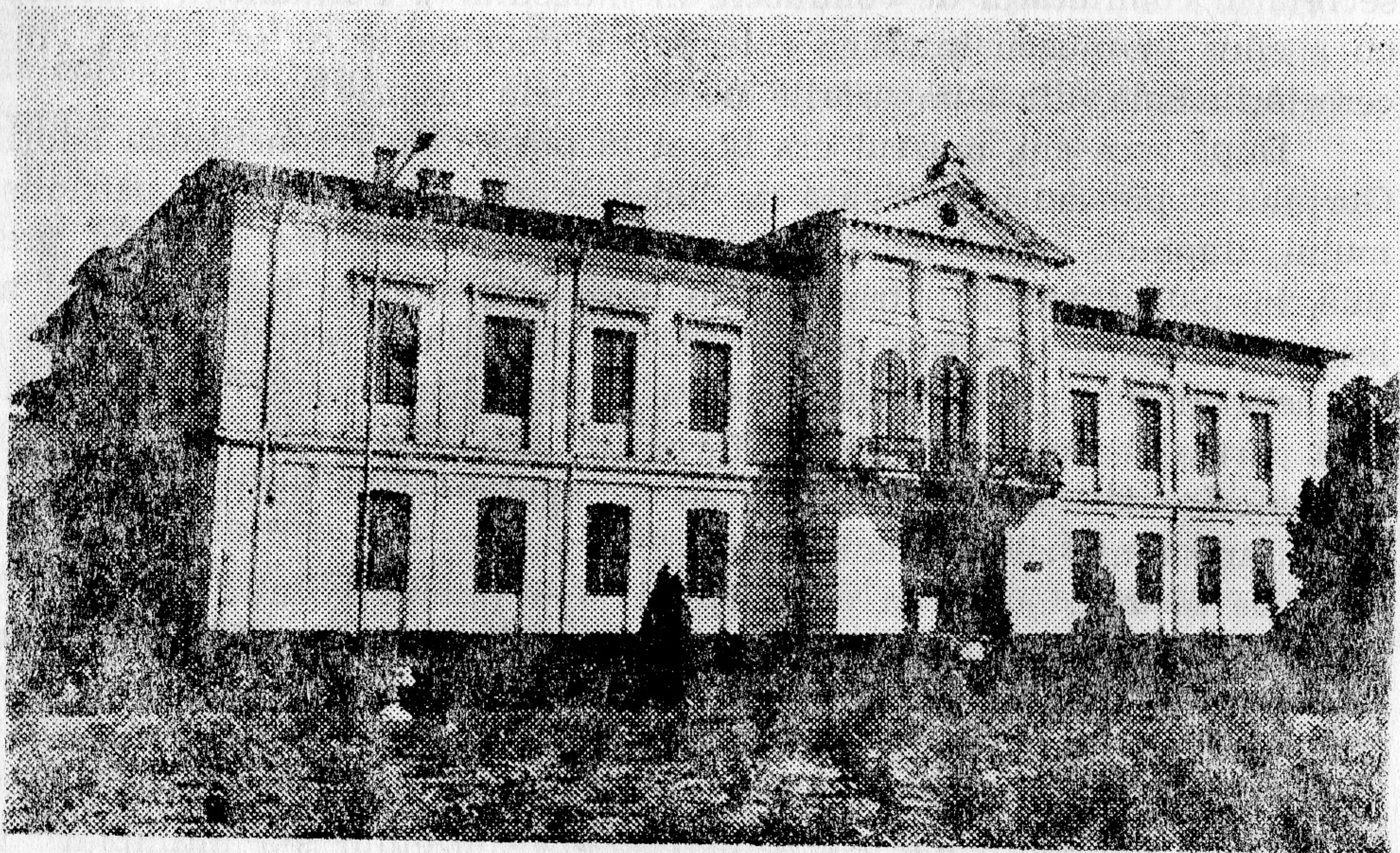
4. Iorga, Nicolae : op. cit., loc. cit.

5. Gilcescu, Teodor, op. cit., loc. cit.

înstrăinate, ca și colecțiile de fotografii realizate încă din anii 1893—1894 de Ștefulescu și Piekarski. Bătrînii orașului vorbesc și azi de acest nefericit eveniment care a irosit în mare parte munca de-o viață a fondatorului muzeului și a colaboratorilor săi entuziaști.

După primul război mondial, directorul liceului, profesorul C. Roibănescu, a pus unii elevi, între care pe Teodor Gîlcescu din clasa a V-a, și el viitor director al liceului, să onoreze piesele rămase în muzeu¹).

În anul 1925, muzeul se afla încă într-o încăpere a Liceului „Tudor Vladimirescu”²), fără să fie în atenția deosebită a vreunui animator care să-l dezvolte. În 1925—1926, Liga femeilor gorjene, sub conducerea Arethiei Tatarescu, a ridicat în Grădina publică a orașului, pe malul înălțat al Jiului, o clădire³) pentru muzeu, în stil național, proiect în-

tocmit de arh. Doppelreiter, după tipul culei țărănești de la Aninoasa—Gorj, cheltuind în acest scop circa 1 milion lei⁴). La festivitatea inaugurării, acum așa-zis Muzeul regional „Alexandru Ștefulescu”, din 5

1. Vezi : „Gorjanul”, Tîrgu-Jiu, anul XII, nr. 36—37; 25 sept. 1937; p. 2—3; vezi și „Arhivele Olteniei”, V/1926, p. 9—19.

2. Bărbulescu, Jean: **Calendarul Gorjului**, pe anul 1925, Tip. Lumina, Tîrgu-Jiu, 1925, p. 44.

3. Vezi : „Gorjanul”, nr. citat. Vezi și : Arb. St., Tîrgu-Jiu; Fondul Prefecturii jud. Gorj, dosar 18, din 1948, fila 26, unde se află un „scurt istoric al înființării Muzeului Alexandru Ștefulescu de către Liga națională a femeilor din Gorj”.

4. Mohor (Bărbulescu, Jean): Inaugurarea Muzeului regional Alexandru Ștefulescu din Tîrgu-Jiu, în : „Gorjanul”, anul III, nr. 33—34, 8—15 septembrie 1926, p. 3.

septembrie 1926, a participat și fostul secretar al comitetului inițial, Iuliu Moisil.

La aducerea colecțiilor păstrate la liceul din localitate, au fost cumpărate alte documente de la sătenii din județ, în valoare de 50.000 lei. Totodată, au fost aduse alte obiecte, piese descoperite de Nicolaiescu—Plopșor în noile săpături de la castrul din Bumbesti-Jiu, din sondajele de la „Dealul morminților“ din Telești, de la „Cioaca cu bani“ din Vîrț, de la Stănești, Dobrița, Schela, Broșteni, din perioada dacică și cea romană, precum și fragmente de cămăși din zale găsite la Poiana — Gorj, alte piese din „Peștera Muierilor“ de la Baia-de-Fier etc. Tot atunci, unele documente slavice au fost traduse de — Plopșor, la cererea președintei Ligii femeilor gorjene.

În 1936, muzeul deținea 50 pachete cu 183 documente, datate din secolul al XV-lea, de la domnia lui Radu cel Frumos, pînă în 1843, la domnia lui Gheorghe Bibescu Vodă. Să amintim aici pentru muzeografi că, la moartea lui Ștefulescu, muzeul avea peste 2.000 de documente¹⁾, datate între 1500 și 1870, pe care le tradusesese și folosisese în lucrările tipărite sau în curs de definitivare. În anii de după eliberare, muzeul a primit o clădire pe strada „T. Vladimirescu“ din Tîrgu-Jiu.

Se cunoaște progresul patrimonial al muzeului pînă în 1948, după inventarul întocmit în acest an²⁾, și saltul calitativ și cantitativ al materialelor aduse în colecțiile din perioada ce a urmat, cînd s-a ajuns la un inventar de peste 13.000 piese muzeale și de arhivă memorială. Recent s-a trecut la amenajarea și reorganizarea științifică a colecțiilor sale în localul fostei prefecturi, unde fusese găzduit la înființare, și urmează să fie redeschis în 1980, inclusiv cu secție de artă plastică.

Secția de etnografie și artă populară a fost inaugurată în 17 august 1975. Muzeul are un colectiv de cercetători și personal calificat pentru o extinsă activitate de cercetare și conservare a patrimoniului său, datorită grijii organelor locale de partid și de stat pentru dezvoltarea și sporirea prestigiului acestei instituții de rang județean.

ION MOCIOI

1. Dumitrescu-Bumbesti, Gh.: op. cit.

2. Vezi: Arh. St., Filiala Tîrgu-Jiu, Fondul Prefecturii jud. Gorj, dosarul 18/1948,